

Nr 25

Utlåtande i anledning av motion om utvidgning av ansvarighetsförsäkring att gälla även vid skada på grund av olyckshändelse.

I motionen II: 318 av herrar Nilsson i Lönsboda och Berndtsson hemställs »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag till sådan ändring i försäkringslagens stadgande, att ansvarighetsförsäkringen skyddar även vid olycksfall, så att tredje man hålles skadeslös.»

Motionerna har remissbehandlats.

Nuvarande förhållanden

Allmänna lagbestämmelser om rättsförhållandet mellan försäkringsgivare och försäkringstagare återfinns i lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal (*försäkringsavtalslagen*). Lagen, som i allt väsentligt överensstämmer med motsvarande lagar i Danmark, Finland och Norge, behandlar i skilda avdelningar tre olika huvudslag av försäkring, nämligen skadeförsäkring, livförsäkring samt olycksfalls- och sjukförsäkring. Reglerna för ansvarighetsförsäkring ges i avsnittet om skadeförsäkring samt i en första avdelning med allmänna bestämmelser gällande alla tre försäkringsgrenarna.

Ansvarighetsförsäkringen är icke någon enhetlig försäkringsform. I Sverige förekommer en mängd olika typer, anpassade efter de skilda kategorierna av försäkringstagare eller efter den art av skadeståndsansvar försäkringstagaren önskar täcka. Inom de olika typerna varierar villkoren i hög grad. Huvudformen av ansvarighetsförsäkring avser företagares, kanske särskilt industriella företagares, skadeståndsansvar. Företagare som driver affärsrörelse har tillgång till en kombinerad sak- och ansvarighetsförsäkring, affärsförsäkring. En mer särpräglad utformning har lantbruksförsäkringen. Ansvarighetsförsäkring för privatperson är numera oftast infogad i en kombinerad försäkring, t. ex. i en hemförsäkring eller i en villaförsäkring. Fastighetsägare kan också skydda sig genom en speciellt utformad försäkring, fastighetsförsäkring. Vid sidan av dessa grenar av ansvarighetsförsäkring, som är avsedda för stora grupper av försäkringstagare, förekommer vissa specialförsäkringar, som är anpassade efter speciella typer av verksamhet. Viktigast bland dem är försäkringarna för olika typer av transportföretag.

Det må också erinras om den i praktiken mycket viktiga obligatoriska trafikförsäkringen och den kompletterande frivilliga ansvarighetsförsäkring, varmed den obligatoriska försäkringsformen kan kombineras.

Ansvarighetsförsäkringen täcker, där annat icke särskilt utsägs, skadeståndsansvar enligt gällande rättsregler, såväl ansvar för egen och annans vårdslöshet som rent strikt ansvar. I ett fåtal fall utvidgar emellertid försäkringsvillkoren försäkringsgivarens ansvar utöver försäkringstagarens skadeståndsskyldighet enligt skadeståndsreglerna. Ansvarighetsförsäkring för arbetsgivare täcker sålunda de anställdas skadeståndsansvar för skador som de vållar i tjänsten, även där arbetsgivaren ej bär principalansvar. Det kan också nämnas att vid vissa särskilda typer av skador som vållas i privatlivet, några försäkringsbolag synes tillämpa en så liberal praxis att ersättning i realiteten utgår även där det är klart att juridisk ersättningsskyldighet saknas. Av intresse är också att i privat ansvarighetsförsäkring försäkringsskyldet beträffande barns skadeståndsskyldighet går utanför det skadeståndsrättsliga ansvaret. Upp till vissa belopp utgår nämligen ur försäkringen ojämkat skadestånd, även om barnets ersättningsskyldighet nedsätts eller bortfaller på grund av ålder m. m.

Motionerna

Till stöd för det inledningsvis angivna yrkandet anför motionärerna följande.

Det är mycket vanligt att man skyddar sig mot olika risker genom tecknandet av försäkringar. Många tecknar således ansvarighetsförsäkringar i en eller annan form för att hålla sig skadeslösa mot eventuell skada mot tredje man.

Men många gånger blir detta försäkringsskydd en besvikelse — då någon ersättning ej utbetalas vid vållad skada. Ty ofta är det så, att det konstateras från försäkringsgivarens sida att skadan orsakats genom olycksfall och ej genom försäkringstagarens medverkan.

Detta kan vara försäkringstagaren till obehag och förtret, då han tecknat försäkringen som säkerhet för ersättningsskyldigheten och i akt och mening att tredje man ej skulle bli lidande. Visserligen är försäkringstagaren friad från skadeståndsskyldighet, men denne är oftast av den åsikten att försäkringen skulle ersätta den skada som vållats.

Här ett par exempel som åskådliggör inträffade fall:

1) Vana skogshuggare var i arbete med trädfällning. Under fällningen kom en vindpust som ändrade trädets fallriktning så att en el-ledning i närheten skadades. Vid skadutredningen fastslogs att händelsen fick hänföras till ren olyckshändelse. Tredje man, den skadelidande grannen, fick ej någon ersättning för sin nedslagna el-ledning utan fick själv svara för kostnaderna med iordningställandet av densamma.

2) Betande kor skulle köras in för mjölkning, varvid en ko trängdes upp emot stängslet, så att hon hoppade över detta ut på allmän väg. Samtidigt kom en bilist körande och en kollision var oundviklig. Kon måste avlivas, och bilen blev illa åtgången. Vid utredningen blev lantbrukaren, som ägde

djuret, förklarad fri från allt ansvar, när stängslet var utan brister. Sålunda även här en ren olyckshändelse. Tredje man, bilisten, fick vid reparation av bilen till sitt försäkringsbolag betala en självrisk på 400 kronor. Hade bilen varit oförsäkrad, hade han fått stå för hela kostnaden själv.

Ett flertal liknande exempel kunde anföras, vilket visar att en ändring av försäkringslagens bestämmelser borde komma till stånd.

Remissyttrandena

Utskottet har i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från *försäkringsinspektionen*. Tillfälle att avge yttrande har även beretts *Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *Folksam*.

Försäkringsinspektionen och riksförbundet avstyrker bifall till motionerna. Folksam har avstått från att yttra sig.

Försäkringsinspektionen anför följande.

Den som drabbas av skada får i princip bära de ekonomiska följderna av densamma själv. Genom socialförsäkring och frivillig försäkring åstadkommes en spridning av skadans ekonomiska konsekvenser på vidare kollektiv. Genom skadeståndsrättens regelsystem flyttas ibland den ekonomiska följden av en skada från en skadelidande till en »vållande» eller eljest ansvarig. Den frivilliga ansvarighetsförsäkringen övertager inom ramen för det mellan en försäkringsgivare och »skadevållaren» eller den eljest ansvarige träffade försäkringsavtalet den betalningsskyldighet, som kan bli aktuell i förhållande till tredje man. Någon självständig rätt mot försäkringsgivaren har den skadelidande ej vid frivillig ansvarighetsförsäkring. Från allmän synpunkt bör det anses tillfredsställande, att den frivilliga ansvarighetsförsäkringen i Sverige har en vidsträckt utbredning. Utöver att denna försäkring således skyddar den »vållande» eller eljest ansvarige från att själv betala skadestånd ger försäkringen den skadelidande en »garanti» för att skadeståndsskyldigheten motsvaras av betalningsförmåga, något som utan försäkring i många fall vore högst osäkert.

Grunden för den frivilliga ansvarighetsförsäkringen måste enligt försäkringsinspektionens mening även framdeles vara ansvarighet på grund av vållande eller eljest på grund av lag, må vara att man härutinnan kan — såsom t. ex. vid av barn förorsakade skador — i praktiken sträcka sig något längre. Skador på grund av rena olyckshändelser synes fortsättningsvis böra stanna på den skadelidande i den mån icke han själv eller t. ex. hans arbetsgivare genom lämpliga person- och objektsförsäkringar sprider de ekonomiska följderna över ett större kollektiv.

På anförda grunder får försäkringsinspektionen avstyrka framställningen i den nu förevarande motionen.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anför:

Motionärerna har bl. a. i fråga om ansvarighetsförsäkring uttalat att »många gånger blir detta försäkringsskydd en besvikelse — då någon ersättning ej utbetalas vid vållad skada» samt att »visserligen är försäkrings-tagaren friad från skadeståndsskyldighet, men denne är oftast av den åsikten att försäkringen skulle ersätta den skada som vållats».

De citerade uttalandena utgör exempel på de sammanblandningar som ofta sker mellan fall som ger rätt till skadestånd och rena olyckshändelser. Motionärerna nämner t. ex. att skada skulle ha varit »vållad» när i själva verket det just är bristen på vållande som gör att skadestånd icke skall utgå och att ansvarighetsförsäkringen icke träder i funktion. Svårighet föreligger uppenbarligen många gånger att se den likhet som finns mellan olyckshändelser, som inträffat utan att någon person funnits inblandad i orsakskedjan, och fall, där en person visserligen funnits i bilden men icke kunnat läggas något vållande till last.

Ansvarighetsförsäkringen är till för att skydda såväl försäkringstagare som skadelidande i fall där skadestånd på grund av vållande (vårdslöshet) skall utgivas av försäkringstagaren. Härvid kan t. ex. jämkning liksom andra skadeståndsrättsliga bedömningar komma att påverka ersättningsens storlek. För fall där t. ex. egendom skadas utan att någon kan göras ansvarig för skadan finns i största utsträckning möjlighet att teckna sakförsäkring av skilda slag, vilka försäkringar är avsedda att ge skydd för opåräknade händelser. Utan att närmare gå in på de av motionärerna beskrivna skadefallen kan konstateras att de skadelidande kunnat skydda sig genom försäkring, vilket även skett i fråga om bilägaren. Att självrisk gällt för bilförsäkringen är givetvis en annan sak. I fråga om försäkring av enskilda elektriska ledningar må nämnas att sådana praktiskt taget aldrig försäkras av sina ägare.

Sammanfattningsvis får riksförbundet med hänvisning till vad ovan anförts konstatera att en utvidgning av ansvarighetsförsäkringen i den riktning motionärerna ifrågasatt icke är möjlig. Förbundet avstyrker förty den av motionärerna föreslagna utredningen angående ändring i lagen om försäkringsavtal.

Utskottet

Ansvarighetsförsäkring täcker, där annat icke särskilt utsägs, försäkringstagarens skadeståndsansvar enligt gällande skadeståndsrättsliga regler, såväl då fråga är om ansvar vid egen eller annans vårdslöshet som då rent strikt ansvar föreligger.

I motionen hemställs om utredning och förslag till sådan ändring i lagen om försäkringsavtal att ansvarighetsförsäkringen skyddar även vid rena olyckshändelser. Motionens syfte är sålunda att ansvarighetsförsäkringen inte strikt skall följa skadestandsreglerna utan att ersättning skall kunna lämnas även då juridisk skadeståndsskyldighet inte föreligger. Liknande förslag har framförts i den försäkringsjuridiska debatten och har då bl. a. motiverats med att försäkringstagarna ofta betraktar ansvarighetsförsäkringen inte bara som ett skydd mot skadeståndsanspråk utan också som ett medel att fullgöra sina moraliska förpliktelser mot den som de råkat tillfoga skada. Som framgår av den ovan lämnade redogörelsen har också i speciella fall önskemålen om ett fullständigare skydd i viss utsträckning tillgodosetts. Exempel härpå utgör barns skadeståndsskyldighet i privat ansvarighetsförsäkring; enligt de av försäkringsbolagen allmänt tillämpade försäkringsvillkoren utgår, då skada orsakats av barn under 15 år och skadeståndsskyldigheten nedsätts eller bortfaller på grund av ålder m. m., ersätt-

ning ur försäkringen intill ett belopp av 2 000 kronor utöver det belopp som barnet lagligen är skyldigt att utge. Redan det förhållandet att försäkringen täcker icke blott försäkringstagarens utan även barnets skadeståndsskyldighet utgör för övrigt en utvidgning av försäkringens tillämplighetsområde. En annan utvidgning av försäkringsgivarens ansvar förekommer vid ansvarighetsförsäkring för arbetsgivare, där försäkringen täcker de anställdas skadeståndsansvar för skador som de vållar i tjänsten, även då arbetsgivaren inte bär principalansvar. Det kan också nämnas att många försäkringsbolag vid särskilda typer av skador som vållas i privatlivet, framför allt i samband med sport, lek eller sällskapsliv, synes tillämpa en så liberal praxis att ersättning i realiteten utgår även i fall då det är klart att juridisk ersättningskyldighet inte föreligger.

En utsträckning av försäkringsskyddet i enlighet med motionärernas förslag så att ansvarighetsförsäkringen mera generellt täcker skador som försäkringstagaren orsakat utan eget vållande, skulle enligt utskottets mening medföra alltför stora svårigheter då det gäller att avgränsa de ersättningsgilla skadorna. Även preventiva hänsyn talar mot en sådan lösning. Riskerna skulle sannolikt också öka för ett obehörigt utnyttjande av försäkringen. Från de skadelidandes synpunkt skulle fortfarande kvarstå omotiverade skillnader beroende på om någon person varit inblandad eller icke och om denne i så fall tecknat ansvarighetsförsäkring.

Lösningen på hithörande ersättningsfrågor torde därför enligt utskottet snarare ligga i möjligheterna för var och en att skydda sig mot ekonomisk förlust genom att själv teckna försäkring av annat slag till skydd för opåräknade händelser, beträffande egendomsskador sakförsäkring i olika former och i fråga om personskador främst olycksfallsförsäkring. Vad nu sagts hindrar emellertid inte att det av motionärerna upptagna spørsmålet kan vara förtjänt att närmare övervägas vid en kommande allmän översyn av försäkringsavtalslagen. Det kan tilläggas att en förbättring för de skadelidandes del också kan åstadkommas genom att införa ett strängare skadeståndsansvar, dock under förutsättning att detta kan uppfångas av en ansvarighetsförsäkring. Hithörande spørsmål intar en central ställning bland de frågor som omfattas av pågående arbete med skadeståndsrättens reformering.

Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet, i likhet med de i ärendet hörda remissorganen, bifall till motionen.

Utskottet hemställer,

att förevarande motion, II: 318, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 april 1969

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s) fröken Mattson (s), herrar Hjorth (s), Schött (m), fru Lilly Ohlsson (s) och herr Ernulf (fp);

från andra kammaren: fru Löfqvist (s), fröken Bergegren (s), herrar Wiklund i Stockholm (fp)*, Jönsson i Malmö (s), Larsson i Norderön (cp), Hansson i Piteå (s), Johansson i Växjö (cp) och Oskarson (m)*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.